

Ivo Stropnik

KC IN Domoznanski oddelek Knjižnice Velenje

IZBRANE SLOVSTVENE BIOGRAFIJE

Pričujoči izbor slovstvenih biografij ni selektiven in še zdaleč ne predstavlja dokončno obdelanega gradiva za načrtovani *Šaleški biografski leksikon*. Nakazanih je le peščica pisateljskih imen, povezanih z Dolino, ki v tem pregledu (in v priložnostno razpoložljivem obsegu) niso obravnavana s poenotenimi biografskimi kriteriji (npr. dolžina gesla glede na dejansko pisateljsko težo avtorja itd.). Pač pa naj pričujoče biografske beležke, takšne kot so in kolikor jih je v tem izboru, služijo začasni in delni informativnosti o deležu Šaleške doline v razvoju slovenskega slovstva, jezikovni in knjižni kulturi; ter seveda kot izhodišče za nadaljnje biografsko delo, ki ga pravzaprav na zakladih in poimenskih dokumentih šaleštva šele pričenjamo. - *Ur.*

“DELEŽ ŠALEŠKE DOLINE v razvoju slovenskega slovstva je sorazmerno majhen. Neznaten je v primerjavi z nekaterimi drugimi pokrajinskimi slovstvenimi izrazi in dejanji, a v ožjem, štajerskopokrajinskem in lokalnem kontekstu je dovolj prepoznaven in barvit. Širše (vseslovensko) prepoznavanje tukajšnje slovstvene preteklosti zaradi znanih kulturno-zgodovinskih danosti na provincialno zaokroženem ozemlju ni moglo biti bolj mogočno, oz. tudi v starejših obdobjih ni kazalo kakih izrazitih, celovitejših in samostojnih posebnosti ali razpoznavnih slovstvenih dejanj, saj je bil dolinski svet pod Paškim Kozjakom vseskozi navezni oz. homogeni del prepoznavnejše narodno kulturne celote, pač nikoli s težnjo po lastnem

kulturnem življenju. Zato Šaleška dolina "ni bila nikdar ognjišče velikih zgodovinskih dogodkov, pač pa so dogodki, ki jim je bilo izhodišče kje drugje, odmevali tudi v njej." (Hribernik) Podobno je bilo s tukajšnjimi slovstvenimi dejanji (...) - Kriteriji za predstavitev nekaterih slovensko prominentnih pisateljskih imen, ki so se na Šaleškem rodili in tu delovali oz. katerih motivno-snovne sledi se v določeni literarni celoti njihovega dela navezujejo na to pokrajino, morajo biti strogi oz. karseda selektivni. Ne v čustvenem interesu lokalnega zgodovinopisja, pač pa v skladu z izhodišči literarne zgodovine. A tudi tako zamejene kritične določitve preživi cela vrsta pisateljskih imen, katerih literarno delo je prispevalo k slovenski kulturi: **A. Urek, P. Musi, Fr. Ropotar, J. Vošnjak, A. Aškerc, G. Šilih, D. Ravljen, K. Oštir, K. Verstovšek, V. Podstenšek, O. Hudales, J. Žmavc, Jernej Roj, K. Destovnik, A. Lanc** in številni drugi. Šaleška dolina je ali pa ni vtisnila krajinske poteze in snovno-motivne sledi njihovem delu, domoznanski in literarno-zgodovinski princip jih postavlja 'na svojo zemljo', bodisi da so se na njej ali zaradi nje oglašali z besedo, intimno in javno; nekateri danes tu živenci pa literarno ustvarjajo tudi danes. Poleg naštetega oz. neanonimnega avtorstva se je na Šaleškem - v spominu ljudi - in v izrazito lokalnih potezah - ohranilo tudi sorazmerno bogato ustnoslovstveno izročilo." (I. Stropnik)

AŠKERC, Anton,

r. 9. jan. 1856 na Globokem pri Rimskih Toplicah, u. 10. jun. 1912 v Ljubljani. Pesnik (ps. Gorazd), prevajalec, urednik LZ, kulturnik in politik, nazadnje mestni arhivar v Lj. Iz revne kmečke družine. Nemško osn. šolo in gimnazijo obiskoval v Celju, študij bogoslovja v Mb. Kot duhovnik služboval v številnih štajerskih župnijah, mdr. kaplan v Škalah pri Velenju od 10. okt. 1894 do 3. maja 1898. Zaradi svobodomiselnih idej prišel v navzkrižja s cerkvenim redom in se predčasno upokojil (l. 1898). - Sprva pisal lirske pesmi, po letu 1882 se je vse bolj izražal z epsko poezijo. V liriki

izpovedoval ljubezen, domoljubje, verski dvom in čustva ob naravi. Snov za balade in romance (oblikovanju obeh knjiž. vrst posvečal posebno pozornost) zajemal iz slovenske in slovanske zgodovine, iz biblije, ljudskega izročila in sodobnega življenja. Aškercova epika izražala narodno zavest in se razhajala s katoliško dogmo, bila izostrena za socialna vprašanja in se nagibala k socialističnim idejam (*Balade in romance*, 1890). Aškercovo zvestobo svobodni misli mdr. potrjujejo tudi njegove pesniške izpovedi z budističnimi oz. orientalskimi motivi, predvsem v obliki parabol. - V *Lirskih in epskih poezijah* (1896) in v *Novih poezijah* (1900) objavljene pesmi: *Moja muza*, *Pomladna oda siromakova*, *Dva pogreba*, *Kaj bi te vprašal*, *Pri studencu*, *Jaz in Delavčeva pesem o premogu* predvidevajo čas nastanka v Aškercovem škalskem obdobju oz. tukajšnji knjižni redakciji obeh pesniških zbirk. Škalsko obdobje je Aškerc izrazilo sililo k premišljevanju o delavskem vprašanju in nujnosti po spremembi družbenega reda, kar je umetniško izrazil mdr. v pesnitvi *Delavčeva pesem o premogu* (1896/97). Aškerc vse življenje veliko potoval. Velja za najbolj tipičnega pesnika slovenskega realizma. Objavil 13 zbirk pesmi in epskih pesnitev, 3 drame, 2 potopisa idr. - (*Ist)

LIT.: M. Boršnik: *Aškercova bibliografija*, 1936; ista: *Aškerc. Življenje in delo*, 1939; I. Grafenauer: *A. A., SBL I*; F. Jesenovec: *Aškercov slog v lirskih in epskih poezijah*, Celjski zbornik 1967.

BAČIĆ, Josip,

r. 23. okt. 1932 v Županji na Hrvaškem. Pesnik (ps. Savski; avt. ozn.: JBS), tudi esejist in pripovednik; tehnični prevajalec (hrv., nem.), elektroprojektant (upokoj. l. 1991). N. gimn. končal v Županji, tehn. šolo v Zagrebu; specializacija v Švici, kjer preživel deset let. Od l. 1975 živi v Velenju. - Druga lit. generacija hotenjevcov; v 80-ih l. kreativen sodelavec in sourednik lit. alm. Hotenja, bil preds. šaleškega lit. združenja. - Prva pesniška objava v vinkovški *Šokadiji* (1951), zatem številne obj. v hrv. knjiž. periodiki (dolgoletni sodelavec *Danice in Maruliča* pri Hrv. knjiž. društvu sv. Čim; obj. v *Susretih*, *Županjskem zborniku*

itd.) in kasneje v slovenskih priložnostnih publikacijah: največ v lokalnih glasilih *Rudar/Informator*, *Rast/Naš čas* itd., v lit. alm. *Hotenja*, *Mentorju* itd. Z otroškimi pesmimi in kratko prozo pred leti sodel. v radij. oddajah RTV Zagreb idr. Član združenja literatov drugih narodov in narodnosti, živečih v Sloveniji (pri ZKOS). - Bačićeva poezija je našla izvor v klasičnih lirskih temah in sprva najpogosteje in izrazito nemodernistično beležila ljubezensko ter domovinsko čustvo (pesmi *Darilo*, *Zopet sem bolj bogat*, *Ded Mato*, *Slovenska mati*, *Ptice*). Z nenehnim spreminjanjem forme se B. v osrednjih besedilih javlja z ontološko liriko (gl. pesmi *Kakšen boš*, *Kazna našeg doba*); primarno bohotno metaforičnost zamenjuje s filozofskimi standardi pa spet z elementi ljudske folkloristike (prim. pesem *Večni voz*). Ocena sveto doživetega in čustvenega v B. pesmih velikokrat prerase v kritični tehnični intelektualizem (napredek, uničenje, ekološka neprehodnost; prim. pesmi *Individuum*, *Brez bombe si nič*, *Relativnost*, *Kaj hoče svet moderne dobe*, *Obsodba*, *Novoveški pan* itd.). Za tovrstni konkretizem si B. izbira epsko observacijo, medtem ko za avtobiogr. liriziranje (z motivi svetlih pejsažev) formalni pesniški izraz pogosto reducira v bližino miselnega soneta. S sentenčnimi verzi se vitalistično vrača na začetek svojega pesniškega opusa, k razmišljanju o izvorni vrednosti življenja (*Življenje ob reki*, *Nisi le pesem* idr.). Sorodno je njegovo haiku pesnjenje (sodeloval v antolog. jugosl. avtorjev haiku poezije: *Grana koja maše*, Požega 1991; skupaj z I. Stropnikom objavil haiku rengo *Spominu lipe*, Mentor, 1991). V vseh obdobjih B. lit. ustvarjanja je prisotno tudi priložnostno verzificiranje.

- Pred prihodom v Slovenijo v Zagrebu objavil zbirko otroških pesmi *Od godine do godine* (knj. prvenec, Zg. 1965) in zbirko avt. poim. potopisnih pesmi *Kroz život* (Zg. 1975, ur. I. Balentović). Tretjo pesn. zbirko *Portreti* obj. v slov. jeziku (1985, ur. I. Stropnik, ponatis 1987) in v njem enako kot v maternem hrv. jeziku suvereno obvladuje svoj verz. Sodeloval v antologijah *Slovenske rudarske pesmi* (1983) in *Šaleški ibidem* (1990). L. 1992 objavil izbor pesmi v velenjskih *pesn. listih/Fragmentih* (*Pijani spomini*, skupaj s slikarko V. Meh.). - Revialno obj. moralna pesnitev *Zakonska sončna ura* (H 10/ŠR 6, str. 813-827). Njegovo pesem *Imam jednu želju malu* je uglasbil B. Prister. - Manj izrazito se je poskusil s kratko prozo; objavljeni dve noveli, v rkp. dva krajša romana. - Drugo področje Bačičevega estetskega in duhovnega razmišljanja predstavljajo filozofsko-teološki diskurzi, ki jih je zbral v knjižno še neobj. delu *Komu ostaja svet* (odlomek obj. v H 8-9,5, 1987, str. 603-618). - (*Ist)

LIT.: I. Esih, *spr. b. k zbirki Od godine do godine, 1965*; I. Balentović, *spr. b. k zbirki Kroz život, 1975*; I. Stropnik, V. Šmajs, *spr. b. k zbirki Portreti, 1985, 21987, s fotogr.*; S. Koselj, *NČ 31. marca 1994 (s fotogr.)*.

BREŠAR, Dušan, r. l. 1959 v Celju. Pesnik. Srednjo kemij-sko tehnično šolo končal v Rušah. Več let bil zaposlen v TEŠ. Sprva živel v Velenju, nekaj časa v Šoštanju, od l. 1994 v Ljubljani. - Prva lit. generacija hotenjevcev, ki se je l. 1977 združila pri ZKO Velenje; Brešar ustanovni sopobudnik, kreativen sodelavec in (so)urednik lit. alm. Hotenja ter Avtorskih Hotenj, nekaj časa predsednik šaleškega lit. združenja. L. 1979 bil izbran za republiško srečanje PIPZ. Revialne in časopisne objave: v *Odsevanjih*, *Katedri*, *Obzorniku*, Mladinih *Mladih potih*, *Mentorju*, *lj. Dnevniku*, *Rasti/NČ*, *Hotenjeh*, *Primorskih srečanjih* idr. S poezijo se je nekajkrat predstavil tudi v radijskih lit. oddajah (*Literarni nokturmo*, *Zgodnja dela*, Lj.) in na litereranih večerih. L. 1987 v Velenju objavil pesn. prvenec *Slišim smeh lesnih črvov* (ur. Zdena Gajser), sodeloval v antologiji *Šaleški ibidem* (1990).

"Brešar je pesnik vzgiba. Reduciran izraz, ki ponekod opozarja kar na pravo skopost izraza (haiku, s katerim bi se dalo morda na silo primerjati nekatere pesmi, ni dovolj primerljiv), je samo docela zgoščena emotivna (ustvarjalna) silina, ki pa ne preseže povsod enako. Zdrava, povsem naravna ironija, obarvana s presenetljivimi (besednimi, miselnimi) inverzijami, je tista komponenta, ki obarva Brešarjevo poezijo s specifičnim (a ne novim) izrazom: ne le miselni (tematski) preobrati, temveč izrazit lirizem, ki "navideznim življenjskim marginalnostim" podari kvaliteto postkosovelovskega paradoksa. Prav Šoštanjska impresija 84 je zgovorno zlitje demitizirane vsebine in bibličnega motiva, ki pa ne izstopa zaradi svoje simbioze, temveč predvsem zaradi priokusa ironije /cikel "Smeh iz Orfejeve pljunke"/ in "mladeniške" revolucionarnosti. [...] Prav primarni ontološki strah /prim. pesmi "Violeti", "Ko pride pomlad" in cikel "Slišal sem zvonjenje"/ je osnovni vzgib, ki narekuje v Brešarjevi poeziji hkrati posmeh /pesem "Konflikt", cikel "Impresije"/ in fatalnost /cikel "Zimzelen"/; zavedanje, da poezija ni niti demiurgično niti diamantno dejanje, temveč dejanje skorajda agresivne komunikacije, so determinante, ki Brešarjevo poezijo v bistvenem vzdigujejo nad prvo refleksijo." (M. Vincetič). Poleg tega pa so Brešarjevi kratki lirski kroki plastični v izbiri subtilnejših vsebin (cikel *Vojnih pesmi*, H 11/1992) in izpovedih ljubezenskih stanj (prim. cikel *Dnevnik neizluščene ljubezni*). - Pesem *Šoštanjska impresija 84/Kajuh* uglasbil Pavle Šivic (partitura obj. v H 8-9,5, 1987/88). - (*Ist)

LIT.: M. Vincetič: *Naključje različnosti, spr. b. k pesn. zbirki Slišim smeh lesnih črvov, Velenje 1987.*

DESTOVNIK - KAJUH, Karel, r. 19. dec. 1922 v Šoštanju, u. 22. feb. 1944 v Šentvidu nad Zavodnjem. Pesnik (ps. Drago Jeran, Peter Kalin, Matevž Pečnik; Jernej Puntar, Blaž Burjevestnik, Kajuhov Tonč, Kajuh). Po osnovni šoli v Šoštanju (1928-1933) obiskoval gimnazijo v Celju; l. 1940 bil kot šestošolec zaradi komunističnih idej izključen, nato se šolal v Mariboru. - Bil aktiven član komunistične mladinske organizacije (SKOJ), poverjenik *Slovenske mladine* za Šoštanj in delno za celjsko gimnazijo. Aktiven v protifašist. akcijah šoštanjskega Sokola. - Pesmi začel pisati v nižji gimnaziji, objavljati pa 1938 v *Slovenski mladini*, pozneje v *Srednješolcu*, *Mladem Prekmurcu* in *Sodobnosti*; hkrati sodeloval v naprednem kulturnem in političnem življenju v Šoštanju. Sprva pod močnim vplivom Klopčičevih pesmi in idejnih nasvetov razgledanih vrstnikov (D. Pirjevec, prim. korespondenco s K. Nahtigalom). L. 1939 prijateljeval s pesnikom Fr. Primcem; skupaj poskušala napisati dramo. L. 1940 napisal cikel *Žalostnih* in se pričel zanimati za pesništvo Majakovskega, ki ga je formalno močno motiviralo. Pesem *Stara žalostna* pomeni Kajuhov največji predvojni literarni uspeh. V

mariborskem obdobju (prim. korespondenco z M. Medved) pričel pisati eseje (o nalogah sodobne poezije); kot prevajalec sodeloval pri *Knjigi za vsakogar* (o sodobni ruski knjiž.) in prevedel dve črtici Maksima Gorkega (*Jemeljan Piljaj in Doživljaj s srebrnimi zaponkami*).

- L. 1941 interniran v Srbijo. Ob napadu na Jugoslavijo odšel s prostovoljci v Zasavsko hribovje; zaprt v Šmartnem pri Slovenj Gradcu, kjer napisal *Nenapisano pesem iz ječe*, prvo slov. um. pesem, ki jo navdihnili trpljenje v zaporu; najpomembnejši ciklus *Okupacija*.

- Septembra 1941 odšel v Ljubljano in se vključil v NOB. V času ilegalnega bivanja v Lj. se je zbližal s S. Ponikvar (prim. korespondenco) in veliko pisal: pod vplivom Borovih pesmi pripravil zbirko *Markacije* (1942) in pisal z B. Štihom dramo *Mati*. Prevajati nameraval Puškinovega *Evgenija Onjegina*. Pesmi z NOB-tematiko objavljali v *Mladi Sloveniji*, *Slovenskem poročevalcu*, *Naši ženi*, *Setvi* idr. Osrednji pesniški navdih so mu bila načela OF in ideja novega sveta. Pesniški vrh dosegel v polemični *Slovenski pesmi*, v ciklusu *Ljubzenske* in v nekaterih značilnih ženskih pesmih (*Kje si, mati*, *Materi padlega partizana*, *Materi treh partizanov*, *Dekle v zaporu*). Zlasti v teh delih je izvirno in dovršeno združil osebno lirično izpoved z NOB-tematiko.

- Avgusta 1943 odšel v partizane in bil vodja kulturniške skupine v 14. diviziji. V tem obdobju nastali le dve pesmi: *V slovenskih vaseh* in *Pesem XIV divizije*). S kulturniško skupino je kot recitator sodeloval na številnih mitingih, kjer so njegovo pesem sprejemali kot izpoved lastnega trpljenja, jo prepisovali, prebirali in recitirali. Konec 1943 je v Starih Ogencah nad Juriščami divizijska tehnika razmnožila zbirko njegovih *Pesmi* (v 38 izvodih, opremil Janez Weiss - Belač). Jan. 1944 odšel z divizijo čez Hrvaško na Štajersko, feb. ustreljen na Žlebnikovi domačiji v Šentvidu nad Zavodnjem pri nenadnem napadu nemške izvidniške patrulje; istega leta posthumna izdaja Kajuhovih pesmi. L. 1953 proglašen za narodnega heroja. L. 1966 E. Cesar objavil Kajuhovo *Zbrano delo*; 1968 odprli Kajuhov muzej v Šoštanju in mu l. 1969 pri rojstni hiši v Šoštanju postavili spomenik.

- Po vojni preko trideset različnih izdaj Kajuhovih pesmi in veliko prevodov v druge jezike; številne njegove pesmi so uglasbene. - (*E. Ce*; **Ist*)

LIT.: *Kajuhove pesmi* (ur. D. Moravec), Lj. 1949; F. Pristovšek: *Zapiski o Kajuhu*, NSd 1954; E. Cesar: *Kajuh na začetku druge sv. vojne*, Bo 1965; isti: *K. Destovnik - Kajuh*, Lj. 1968; isti: *Uvod in Opombe v: K. D. - Kajuh*, Zbrano delo, Lj. 1978; isti: *K. D. - Kajuh*, Lj. 1993; isti v: *ES* 2, 1988, str. 239-40; *Leksikoni CZ: Slovenska književnost*, 1982; *Kajuh - pesnik vseh letnih časov (ob 50. obletnici smrti)*, Velenje 1994.

HLIŠ-THIRION, Daniela, r. 23. avg. 1949 v Šoštanju. Pesnica in prevajalka. V Svečini pri Mariboru končala vinogradniško in sadjarsko šolo. Kasneje veliko potovala po Evropi, od leta 1979 živi v Melbournu v Avstraliji, kjer končala študij podjetništva in menedžmenta. Zaposlena je na uradu za zaposlovanje in prevaja iz španščine, francoščine, italijanščine, srbohrvaščine in slovenščine. Piše v slovenskem in angleškem jeziku. S poezijo, črticami in potopisi zastopana zlasti v zdonskem tisku različnih narodnosti; prisotna tudi v avstralskem književnem prostoru. Vidnejše objave v *Avstralskem Slovincu*, v časopisu *Novo doba*, *Vestniku* in *Svobodnih razgovorih*. Predstavljena je v antologiji *Celebration-Poetry International* (Newtown, 1884, Victoria) in uvrščena v antologijo avstralske ženske poezije osemdesetih let *Up from Bellow* (Brodway, 1987, NSW). Njeno pesniško ustvarjanje je predstavljeno v jugosl. lit. almanahu *Naše steze*, zajeta je v obeh *Zbornikih avstralskih Slovencev* (SIM 1985, 1988) in prisotna v publikacijah Slovenske izseljenske matice *Rodni grudi* in *Slovenskem koledarju*. - V pesniškem izražanju je preprosta in goji tipično zdonsko poezijo, katere prva stalnica je domotožje (*Nezanimivo pismo*, *Cvet upanja*). Večina ostalih pesmi je izrazita osebna izpoved ženske čutnosti (*Je kriva narava?*, *In Bog je ustvaril Evo*) in doživljanja erotike (*Razglednica iz moje spalnice*, *Najina jesen*, *Telesna simfonija*), vendar tudi z refleksivnimi razmišljanji o bivanjskih vprašanjih in nepripadanju tuji zemlji (*Zadnja uspavanka*, *Pomislila bom*). - (*Cpl*Ist*)

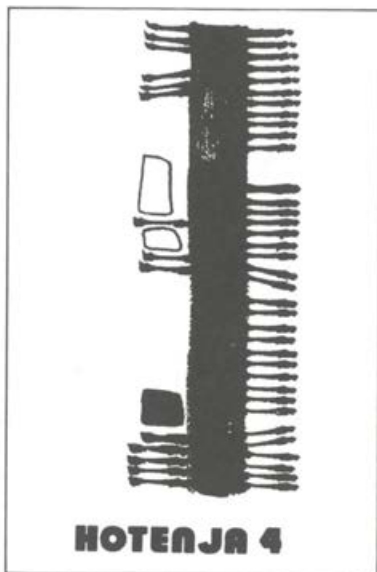

LIT: B. Suša, I. Cimerman v: *Lipa šumi med evkalipti. Izbor pesmi Slovencev v Avstraliji*, SIM 1990; *To drevo na tujem raste. Antologija slovenskega zdomskega pesništva ...* (ur. C. Bergles), 1990.

HOTENJA/

HOTENJEVCI - šaleško literarno združenje, ustanovljeno l. 1977 (na pobudo pesnika B. Kumra) kot *literarni odbor pri ZKO Velenje*; t. i. tudi *literarna generacija (I., II., III.)*. Leta 1981 izdali prvo št. osrednjega občinskega lit. glasila *Hotenja*. Glasilo bilo dokaj odmevno v slovenskem prostoru do sredine 80-ih; v njem sodelovali tudi avtorji iz drugih slovenskih lit. združenj. *Prva generacija hotenjevc* (1977-1985: B. Kumer, B. Salobir, D. Brešar, N. Pavdler, R. Čanč, P. Rezman, I. Stropnik idr.) je organizirala številna lit. srečanja, privabila velik krog sodelavcev in (poleg vsakoletne št. Hotenj) pričela izdajati knjižne prvence (*Avtorska hotenja*)

ter lit. prilogo *Rast* v lokalnem tedniku *Naš čas*. Sredi 80-ih je delovanje povsem zamrlo. *Druga generacija hotenjevc* (I. Stropnik, D. Brešar, J. Bačič, A. Krevzel idr.) je nadaljevala z delom v letih 1986-1991. Več urednikov, sicer kolektivno delo. Prva in druga generacija sta izdali 10 številc literarnega almanaha, 9 knjižnih prvencev, 6 lit. prilog *Rasti* ter ustvarili v Šaleški dolini kreativno literarno življenje in dobre pogoje za obstoj (danes najstarejše slovenske območne) lit. revije. Na pobudo I. Stropnika so l. 1991 pričeli izhajati (pesniški listi/grafične mape) *Fragmenti*. *Tretja izmena hotenjevc* (M. Kukovec, M. Šalej, G. Milovanović, J. Bačič, B. Medved) je pričela z delom leta 1992 in se poimenovala *Šaleško literarno društvo Hotenja*. - Šaleško literarno združenje je vseskozi delovalo ljubiteljsko oz. društveno, posamični avtorji pa veliko ambicioznejše. Čeprav so (bila) avtorstva večinoma vseskozi vezana na lokalne objave, zvrstno pa predvsem na pesniška besedila, lahko znotraj tega izrazito kolektivno-perifernega književnega izraza velenjskih hotenjevc govorimo o najmanj treh izoblikovanih poetoloških oz. literarnih tipih tukaj živečih avtorjev.

Kakšna posebna (nova, generacijska) literarna smer se za širše slovensko merilo v tem krogu ni izoblikovala, oz. ni prišla do izraza, čeprav so vseskozi razvidna iskanjska razpotja (Salobir, Repnik, Petek, Bačić, Jobova, Lipičnik, Svoljškova), skozi pesniške (in prozne) prvence (Stropnik, Kumer, Gajserjeva, Rezman, Brešar, Krevzel) pa izrečene tihe poetike svojstvenosti, drugačnosti in celo literarni manifesti (Pavdler - Repnik). *** *Hotenjevc* - avtorji (in sodelavci) lit. almanaha *Hotenja* (Rasti - lit. priloge NČ) in *Fragmentov v letih 1977-1990/1992*: Z. Gajser (AH 1), D. Brešar (ur. RNČ, sour. in ur. H, Pp, preds. LO), R. Čanč, B. Kumer (ur. H, preds. LO, AH 2), B. Salobir (sour., teh. ur. H, Pp), V. Šmajš (sour., lekt.), (sour.: V. in L. Naraks, N. Hvalec, A. Golež, K. Kordež; lik. J. Rotovnik); N. Pavdler (= V. Repnik, lik., lik. ur., sour. H), A. Job (= B. Šturm, sour. H), P. Rezman (sour., teh. ur., ur. H., preds. LO, Pp, Pp, Frgm. 2), S. Žula, T. Knez, N. Planinšec, M. Svoljšak, Lila (?), H. Jerčič (foto, teh. ur. H), S. Kac; (S. Vovk, sour. R NČ); V. Vrbič (foto, teh. ur., sour. H, odg. ur. ŠR, teh. ur. Frgm.); J. Bačić - Savski (sour. H, preds. LO, Pp, Frgm. 3), B. Slavinec, I. Stropnik (sour., ur. H; sour., ur. RNČ, ur. Frgm. 1; Pp, Frgm. 1), J. Urbanc, (V. Donaj); lik.: L. Belušič, L. Zakrajšek, M. Avsenik); V. Petek, S. Škof, M. Berzelak, K. Selan (= S. Gradišnik), B. Drev, M. Lipičnik, M. Sitar, N. Jelovšek, S. Praper, M. Černovšek, A. Krevzel (lik., lik. ur., sour., AH 4, Frgm. 2), (foto: V. Blagus, T. Jelen, S. Jeršič, P. Šilc); - RNČ: N. Beović, Mravljica (?), B. Kanduti, T. (?), Z. Kodrič, Z. Kodrun, S. Kovač, P. Tajnik, J. Zlatar, I. Rednjak, M. Majcen (= M. Godec); - L. Vrenčur; D. Oblak, A. Žerjal, I. Klepec, S. Žagar, M. Komel, M. Groznik, Đ. Strsoglavec, J. Tajnikar, A. Hartner, I. Koprivnik, J. Rogelšek, N. Koblar, D. Kniplič, M. K. Mirtič, B. Trauner, J. Ušen, I. Dobnik, F. Adrenšek, V. Stres, M. Cestnik (AH 3), P. Kariž, J. Štucin, D. Brumec, T. Plevnik, R. Šraml, D. Potočnik, A. Lutman, M. Mirt, A. Malavašič, M. Klasinc, I. Podgajski, Z. Pevec, E. Babačić, A. Rozman, A. Hykisch, I. Frbežar, D. Terčon, K. Mahne, J. Kukovičič, V. Kojc (lik.), M. Vincetič, M. Skornšek (lik.), J. Starc, J. Čeh, B. Korun, (lik. P. Matko, Frgm. 1), S. Podlunšek, teh. ur., P. Šivic, J. Buzassy, M. Šalej, R. Poles, E. Cimperc, M. Kukovec, F. Kavčnik, (V. Svetina, lik., P. Marinšek, fot., T. Ravnikar, ur. ŠR, S. Hafner, obl. ŠR), V. Meh (lik. Frgm. 3), L. Savovič (oblik. Frgm. 3, 4); * *H 11/1992*: M. Kukovec (ur., Frgm. 4; lik. N. Tajnik), M. Šalej (ur.); J. Roj, R. Poles, B. Medved, D. Ocvirk, B. Prapotnik, M. Terčon-Svetina, A. Rifel, A. Lipavic, A. Valton, B. Frischmuth, Z. Prah (lik.). - (*Ist)

LIT.: prim. ocene lit. zbornika *Hotenja* v *Mentorju* 1982-1990; D-KL, NČ itd.; I. Stropnik: *Je ljubezen, je črka življenja, spr. b. k pesn. zb. M. Kukovca Bisernica/Dehteči Nepremagljivi, rkp.-rdc., 1994.*

HRIBERNIK, Franc, r. l. 1887 v Braslovčah, u. 21. apr. 1965 v Mozirju. Zapisovalec narodnega blaga, publicist, amaterski zgodovinar in lokalni kronist; pedagog in ravnatelj. Mladostna leta preživel v Žalcu, kjer obiskoval osnovno šolo, in v Celju, kjer končal nižjo gimnazijo; učiteljske v Mariboru. Pred prihodom v Šoštanj služboval na Medvedovem selu, Blagovni, Teharjah, Dobrni in (1911) v Celju. Po končani prvi sv. vojni nekaj časa živel v Mozirju in prišel l. 1920 službovat na novoust. meščansko šolo v Šoštanj, kjer bil 21 let ravnatelj (1920-1941). Nemške oblasti mu l. 1941 niso več dovolile poučevati in ravnateljovati na šoštanjski

šoli, zato je ostajal doma v Mozirju in tamkaj l. 1945 prevzel vodenje novoust. nižje gimnazije. Upokojil se je l. 1946. - Fr. Hribernik je pionir srednjega šolstva na Šaleškem; že pred vojno sodeloval pri raznih pedagoških revijah in pisal didaktične članke. Ob pedagoškem delu in vodenju meščanske šole se je ukvarjal z zgodovino in narodopisjem; proučevanju preteklosti Šoštanja je posvetil dve knjigi; l. 1930 *Mesto Šoštanj (I. del)* in l. 1932 *Mesto Šoštanj (II. del)*. Zgodovinski opis mesta Šoštanja je po prvotni zamisli nameraval objaviti v treh zvezkih, vendar je *III. zvezek (Šoštanj in okolica, predelana in dopolnjena priredba)* ostal v rokopisu (redakcija l. 1948). Hribernikov popis zgodovine Šoštanja in okolice je še danes eden najdragocenejših virov šaleškega domoznanstva oz. lokalnega zgodovinopisja (zlasti za najstarejša obdobja in 19. st.). Posvečal se je tudi zgodovini Mozirja in napisal zg. *pregled mozirskega trga* ter še nekaterih drugih krajev v Zg. Savinjski dolini. *Zbiral je narodopisno (domoznansko, etnološko, slovstvenofolklorno idr.) gradivo*, ga zapisoval (gl. izbor pripovedk na Šaleškem v dodatku rkp. zv. *Šoštanj in okolica*, 1948) in poročal o njem v časopisju za zgodovino in narodopisje (*ČZN*) ter drugod. (S svojimi članki/zg. opisi Šoštanja in Šaleške doline žel priznanje strokovnih ocenjevalcev; njegov zgodovinopisni slog je jedrnat; pri podatkovanju bil dosleden in navajal vire.) L. 1965 povabljen na XII. kongres narodopiscev v Celju in za to priložnost napisal obširno razpravo *Splavarstvo v Zg. Savinjski dolini* (nam. umrlega Hribernika je referat na kongresu predstavil Fr. Vajt). - Ob 50. obletnici meščanske šole v Šoštanju so Fr. Hriberniku pred

FRANC HRIBERNIK:

MESTO ŠOŠTANJ

ZGODOVINSKI OPIS

GEOLOŠKI UVOD
ODMEVI ZUNANJIH DOGODKOV
GRAD KATZENSTEIN
GRAD FORHTENEK
ŠOŠTANJSKI GRADOVI
MAROVŠKI GRAD
RAZNI ZEMLJIŠKI GOSPODJE

1932

tamkajšnje osn. šolo Karla D. - Kajuha l. 1970 postavili spomenik (poprsje), delo ak. kip. C. Cesarja. - (*Ist)

LIT.: Inf. V. Kojc; Fr. Vajt: O delu in življenju ravnatelja meščanske šole v Šoštanju, rkp., DaKV; I. Stropnik: Pogovori z viri in literaturo, rkp., DaKV, 1994.

HUDALES, Oskar, r. 18. avg. 1905 na Žagi pri Tolminu, u. 16. dec. 1968 v Mariboru. Učitelj, mladinski pisatelj, publicist in prevajalec. N. gimnazijo končal v Celju in l. 1924 učiteljsiše v Mb. Učiteljeval na Štajerskem, najdlje in v najbolj ustvarjalnih letih (od l. 1928) v Šmartnem ob Paki, kjer med učiteljstvom širil marksistično misel in bil aktiven v kulturnem življenju (zlasti v dramskih krožkih). Med II. sv. vojno izseljen v Srbijo, kjer se je vključil v NOB. Po vojni nekaj časa inšpektor za osn. šole, nato svobodni književnik. - Za mladino pisal pravljice, bajke, črtice, povesti, poljudno potopisno prozo in spomine (*Mladost med knjigami*, 1952, ²1965), vse z izrazito didaktično naravnostjo in kot lastno leposlovno ponazarjalno gradivo pri poučevanju. Slednje pripovedniško oblikovanje učne snovi (štirinajst knjižic zbirke *Bilo je nekoč*, 1955-56) je izjemno in predstavlja osamljen primer tovrstnega vzgajanja s knjigo. Po romantičnih zgledih je napisal štiri zgodovinske romane s slovensko zg. motiviko (*Križar Lenart*, 1962 idr.); pisal učbenike za osnovne in strokovne šole, memoare (*Zakaj sem postal komunist*, rkp., okr. 1967/68; posthumna obj. v Obzorniku 1-5, 1988) in se poskusil tudi v poeziji (*Pesem beračev*). Hudalesova bibliografija je izjemno obsežna in snovno večinoma ni vezana na šaleški oz. šmarški prostor (Šmartno ob P. ga je deloma motiviralo v spominih *Mladost med knjigami*, v povesti *Postelja gospoda Fibriha* itd., najizčrpnije pa v memoarih *Zakaj sem postal komunist* (rkp.), ki se končujejo z obdobjem, ko je začel kot učitelj službovati v tem kraju); objavil prek štirideset leposlovnih del, od tega štiri zgodovinske romane, osem knjižnih prevodov iz nemščine, dve poljudnoznanstveni knjigi, štirinajst povesti za mladino ter štirinajst knjižic s pri-

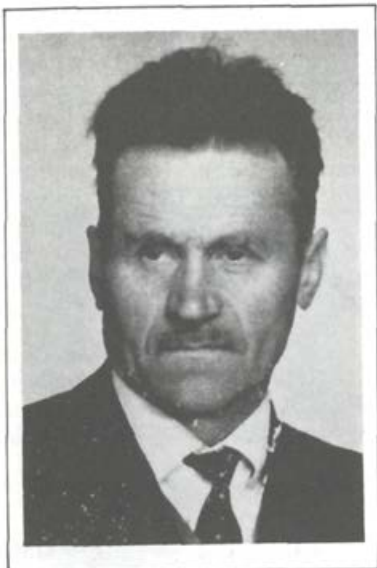
povedniško oblikovano izobraževalno snovjo itd. - (*Ist)

(I)zbrana bibliografija: prip. proza: *Križar Lenart* (zgod. roman, 1962); *Med dvema svetovoma* (zgod. roman, 1962-63); *Požar krvi* (zgod. roman, 1969); - mlad. proza: *Gmajna* (povest, 1931); *Postelja gospoda Fibriha* (povest, 1936, 1969); *Zgodbe o bombažu* (1938); *Med vulkani in atoli* (potopis, povest, 1946); *Ubežnik* (povest, 1946); *Triglavov polet* (povest, 1946); *Mladost med knjigami* (spomini, 1952, 1965); *Potopljeni grad* (bajka), 1953; *Hrastovo listje* (pravljice, 1954); ciklus zgodb *Bilo je nekoč* - 1) *Pralovec Geg-Gun najde ječmen* (1955); 2) *Faraonov praznik - Junaški Špartak* (1955); 3) *Na veliko pot - Slovenski knez* (1955); 4) *Pogubni oblak - Črna smrt* (1956); 5) *Rdeči polmesec* (1956); 6) *Gradovi padajo* (1956); 7) *Pot v neznano* (1956); 8) *Sod s knjigami* (1956); 9) *Grenki kruh* (1956); 10) *Korak čez prag* (1956); - *Štirje bratje* (pravljice, 1955); *Vila Atomka in mladec Matjaž* (pravljica, 1955); *Veselo potovanje* (povest, 1958 in več izdaj); *Ugrabljeni bogovi* (potopis. povest, 1958); *Vrnitev v življenje* (zgod. povest, 1958); *Fata morgana* (potopis/zgod. zgodba, 1966); *Alenka in zvezdica* (pravljica, 1965); *Taborjenje ob Črnem jezeru* (povest, 1967); *Zlati krompir* (pravljice, 1968); - publicistika: *Sovjetska zveza* (1947); *Tibet, streha sveta* (1955). - (Lit/*Ist)

LIT.: J. Švajncar: *Kaj je človek?*, Dialogi 1969; M. Jevnikar: *O. H., KGMD 1970*; Z. Hudales-Trauner: *In memoriam očetu O. H., Dialogi 1972*; Leksikoni CZ: *Slovenska književnost*, Lj. 1982, str. 114; gl. biogr. zapis v: *Slovenske rudarske pesmi* (ur. T. Lenarčič), 1983 idr.

JELEN, Anton, r. 4. jan. 1907 v Šentilju pri Velenju (pri Klemšetovih, oče Florjan J., mati Marija Skaza-J.), u. 17. okt. 1992 v Šentilju. Drevesničar, strokovni pisec, pisatelj in dramatik. V sorodstvu z znanimi drevesničarji in sadjarji Dolinški, mož pesnice Marije Brenčič-Jelen. Iz nepremožne družine, najstarejši sin od osmih otrok. Leta 1925/26 obiskoval 11-mesečni kmetijski tečaj na kmetijski šoli v Št. Juriju pri Celju, zatem šolanje nadaljeval na vinarski in sadjarski šoli v Mariboru. Po končanem šolanju je v Šentilju vzgajal sadno drevje, trsje in vrtnice. Ob pomanjkanju zemljišč je imel drevesnice tudi na najetih njivah na Ponikvi, Polzeli, v Šmartnem pri Slovenj Gradcu in Velenju. - Strokovne članke (bolj praktične nasvete) o drevesničarstvu in sadjarstvu ter kratke netendenciozne zgodbe iz kmečkega življenja (spomini, vzgojne črtice) objavljaj v *Našem domu*, *Sadjarju in vrtnarju*, *Kmečki ženi*, *Kmečkem glasu* itd. Literarne ose-be J. kratkih kmečkih slik so neumišljeni vaški posebneži in najpreprostejši ljudje, tesno povezani z zemljo in božjo vero ter onkraj velikih razmišljanj. Jelenovi literarni liki Lizike, Savinčanke, stare šivilje in poštarice, kakor tudi ves idilični svet zamaknjene Podkožlja in Podkožljanov so izhodiščno približani

znani slovenski kmečki povesti 20. st, vendar je pri Jelenu tovrstna snov v večini primerov fragmentarno oblikovana - kot vzgojna črtica z moralističnim zaključkom ali kot spominska skica, tj. niti črtica niti povestna struktura. Poleg pomilujoče navezanosti na zemljo so v motivno-tematski svet Jelenovih kratkih kmečkih slik izvirno vpleteni številni etn.-folkl. motivi (tradicija praznovanj in običajev v kmečki hiši, pri pogrebščini ipd.). Jelen je segel tudi na področje dramatike ter za domači vaški oder napisal igri *Strah v Kožlju ali zadnja nemška jaga* (partizanska veseloigra, 3-dejanka) in *Elektriko hočemo* (obe igri napisani po II. sv. vojni in uprizorjeni na vaškem odru v Šentilju). - Vzgojne črtice (iz rkp. zap. in časopisnih objav): *Nedelja doma*, rkp. 1928; *Vzori in križev pot kmečkega fanta* (*Pijanec nočem biti*), Naš dom 1938, 37-39; *Drevesničarjevi vzori in križev pot I* (*Podkoželj in Podkožljani*), Naš dom 1938, 113-114; *II* (*Lizika, Čari kmečkih univerz*), Naš dom 1938, 173-76; *Zvonovi za kanone*, KG 30. III. 1988; *Poslednja tepka, Savinčanka, Pogrebščina*, KG 26. VII. 1988; *Moj križev pot*, spomini, ND 7. II.-28. II. 1990, idr. - (L. 1993 mu je bilo posmrtno dodeljeno priznanje občine Velenje za pomembne dosežke na področju drevesničarstva in sadjarstva.) - (*Ist)

LIT.: A. Macur: *Ob razstavi "Sadjarsko in lit. delo Antona J. in Marije J. Brenčič"*, Velenje, 16. IX. 1993, DaKV/1994; I. Stropnik: *Pogovori z viri in literaturo [...]*, rkp., DaKV.

JELEN-BRENČIČ, Marija, r. 28. jan. 1919 v Podlipi pri Vrhniku. Pesnica in pisateljica, žena znanega šentiljskega sadjarja in pisatelja Antona Jelena. Od l. 1939 živi v Šentilju pri Velenju. Osnovno šolo obiskovala v domači vasi, kmetijsko gospodinjstvo šolo na Mali Loki, kjer je bila članica društva Mlada kmečka gospodinja, ki je izdajalo glasilo *Sončni žar*; urednica in prve lit. objave. Zgodnje pesmi objavljala v *Slovcu*, *Našem domu*, *Kmečki ženi* itd. - L. 1937 v samozal. obj. pesniški prvenec *Spev tihe doline* (²1987). Sledile časopisne in revialne objave v *Verskem listu*, *Družini*, *Pisani njeni*

Kmečkem glasu, Novi mladiki itd. Je avtorica radijske igre *Mamica, spet si naša* (1938) in soavtorica *Misijonske knjižice* (1938) ter knjige *Slava Baragu* (1940). V samozaložbi kasneje obj. še tri pesniške zbirke (skupaj s prvo zbirko gre za pesniško tetralogijo, zv. I-IV): *Vzdih cvetne dobrane* (1968), *Vrisk jasne planine* (1969) in *Mir sinje višave* (1970). Njene pesmi so nepretenciozne, impresivne in razmišljujoče, slogovno enovite in motivno navezane na dom (*Najlepša, Domotožje; Moji dolini*), zemljo (*Pšenica in plavica; Kmečka pesem*), naravo (*Dolina poje, Spev doline, Vrba*), intimo (*24. september, Kakor izgubljena ptica; Varna naju vodi pot!, Ne bo ti žal!*) ter domovino (*Domovina, Oblakom; Slovenska lipa v vihri*). Lirskost njenih pesemskih besedil uravnava znani slovstvenofolklorni elementi (*Z radostno pesmijo; Spi, kralj Matjaž!; Klic nerojenega*) in religioznost (*Stopil bom k oltarju, Vsak večer zapojem Tebi, Na Uršlji gori, V Marijinem majniku, Zvečer*), blizu sta ji ljudska in ponarodela pesem (*Za vasjo; Kovinarji*) in preprosta logika črno-belega sklepanja (*Kot nekdanj*). V ta okvir sodijo zlasti praznične pesmi (*Kresni večer je nocoj!, Na Silvestrovo; Božična uspavanka, Naše jaslice, Na svečnico*), pesmi o minljivem, dobrem in zlem (*Prelest; Kot cvetje*), o smrti (*Vzdih, Ime Marijino*), vse osredinjene s kmečkim človekom (*Kosec, Orač; Naš kosec, Kmečka ljubezen*). - L. 1991 pri KG obj. zbirko črtic *Naših njiv nihče več ne orje* (spomini na revno otroštvo in mladost, zgodbe o vaški filozofiji, o vsakdanjiku in praznikih kmečkih ljudi, o ruskih ujetnikih, cerkvenih romanjih, ciganih itd.). - L. 1969 pri časopisu KG prejela nagrado za večletno sodelovanje s poezijo in prozo. Pesmi je nekajkrat predstavila na protestnih shodih in priložnostnih lit. večerih. Nekaj njenih pesmi je uglasbil M. Tomc. L. 1993 bila v Velenju org. pregledna razstava *Sadjarsko in literarno delo Antona Jelena in Marije Jelen-Brenčič* (A. Macur). - (*Ist)

LIT.: Inf. M. Jelen ml.: *Ob 75-letnici M. J., življenjepisi, domoznanska koresp., DaKV/1994.*

KAVČNIK, Ferdinand, roj. 5. jul. 1947 v Zavodnju, u. 25. avg. 1986 v Robanovem kotu v Logarski dolini (pokopan v Zavodnju). "Filozof" in pisatelj, tudi pesnik in esejist. Osnovno šolo obiskoval v Zavodnju in Šoštanju, pedagoško gimnazijo končal v Celju. Na FF v Ljubljani študiral filozofijo, kasneje več priložnostnih zaposlitev. V realnem življenju živel tako strahovito asketsko, da navkljub velikemu umetniškemu in filozofskemu daru ni bil kos nobeni objavi oz. širši prezentaciji svojih pogledov; pesmi in koserije je trosil naokrog raje iz glave kot na papirju, in tudi pričevanje o njegovi poduhovljeni širini je znano le ozkemu krogu ljudi, ki jih je obiskoval. Tako previdno je počistil za seboj na danes vse bolj znani Kavčnikovi domačiji (etn. spom. najjužnejše dimnice v evropskem alpskem prostoru; tam blizu je bil - pri Žlebniku v Šentvidu nad Zavodnjem - l. 1944 ustreljen

Kajuh), da je ostalo za njim, ko se je leta 1986 zaradi pogubnih razmer in travmatično neuslišane ljubezni razstrelil, samo nekaj rokopisnih verzij romana o Kajuhu (izv. nasl. rkp. *Bil je tak fant, da bi gore premikal*). Znale so tri redakcije romana, zadnja l. 1985. - Na podlagi Kajuhovega pesniškega izročila, neznanih in manj znanih oralnozgodovinskih pričevanj, predvsem pa na osnovi dokumentacije, ki jo je o Kajuhovem življenju in delu zbral E. Cesar, je F. Kavčnik napisal psihološko portretno skico o svojem velikem rojaku. Izhajajoč iz bistva Kajuhovega pesnjenja: kot intimnega lirika in ne zgolj partizanskega verzifikatorja - je oblikoval roman s

pretanjeno filozofsko interpretacijo zgodovinskega odzadja, herojskega odspredja in v tem primežu zaljubljenega trpljenja Kajuhove pesniške biti. Subjektivne interpretacije ponekod sublimirajo pesnikovo osebnost v nerealnost. - Roman so imeli v rokah vidnejši kajuhoslovci ter poznavalci obdobja NOB in delu očitali neavtentičnost. Do objave ni prišlo deloma tudi zaradi tega, ker so za spominsko literaturo nastopili manj sprejemljivi časi. - Posthumna fragm. objava v H 10/ŠR 6, 1990 (na naslovnici portret F. Kavčnika, naslik. V. Svetina). Rkp. verzije romana hranita Muzej Velenje in Domoznanski oddelek Knjižnice Velenje. - (*Ist)

LIT: I. Stropnik (ur.): *Posthumna objava odlomkov romana o Kajuhu Bil je tak fant ...*, *Hotenja* 10/ŠR 6, 1990, 751-772. - Inf. biogr. podatki lastnikov Kavčnikove domačije: Matevž Počel (b. p. n., lastnik okr. 1827), Barbara Počel (1861-1940), Andrej Samec (1872-1964), Ana Samec (1888-1975), Antonija Kavčnik (1921-1973).

KLANČNIK, Karel - Jernej ROJ (ps., tudi Karlo Levin), r. 13. okt. 1928 v Šoštanju, u. 16. avg. 1988 (pokopan v Podkraju pri Velenju). Pesnik, prevajalec in novinar - publicist. Osnovno in meščansko šolo obiskoval v Šoštanju, gimnazijo končal v Celju; dve leti študiral filmsko režijo na akademiji v Beogradu in se po njeni razpustitvi vpisal na pravno in filozofsko fakulteto v Ljubljani. Bil nekaj časa knjižničar v Šoštanju, končal šolo za zunanjo trgovino in si

izbral trgovski poklic ter se preselil v Celje. Od l. 1962 živel v zahodni Nemčiji kot novinar, publicist in komercialist. - Kot gimnazijec obj. prve mladostne pesmi (z izrazito impresionistično maniro) v celjski dijaški *Iskri* (1946/47); kasneje objave manjšega obsega v *Mladinski reviji*, *Mladih potih*, *Borih* (1955), *Sodobnosti* idr. - L. 1952/53 pripravil prvi poveljni pesniški *almanah* štirih avtorjev (skupaj z bratom J. Klančnikom, A. Šivicem - Bertom in J. Ovscom) in skušal v prelomnem letu lirskega deziluzionizma programsko nakazati sestop realistične poetike. *Almanah* ni bil objavljen -, nekako nadomestno so z lit. vzpostavitevijo intimizma in načela subjektivizacije v liriki izšle »Pesmi štirih« (Kovič, Zlobec, Menart, Pavček) -, kar je za Roja pomenilo travmatičen neuspeh z lastno poezijo. - Knjižno nastopil trikrat; l. 1953 izdal v samozaložbi tri pesniške zbirke (sonetov): *Patetični poem - Pomladni poem* (napis. 1948-1952), *Heroika* (bibliof.) in *Šeherezada* (bibliof.). - Pesniško bil najbolj ustvarjal v začetku petdesetih. S samosvojo nesanjsko, radikalno in provokativno pesniško resničnostjo se je razvil v dejavno pesniško osebnost med takratno mlado generacijo, ki je ob svojem nastopu obudila intimizem in v slovenski liriki še ohranjala metaforične romantizme. Rojev sonetizem tematsko ni hotel črpati neposredno iz narodno-

osvobodilne revolucije in ni šel v korak z angažmajem brigadirske "kramparske poezije". Tako razumljena umetniška antioportunistost je v Roju našla specifično osamljenega nasprotnika družbeno zavzetega pesništva, zagovornika drugačnega herojstva in drugačne resničnosti. Oboje, heroizem in resničnost, se je stapljalo v vitalni drži subjekta, ki prave zmage doživlja šele zunaj duše, v aktualistični prisotnosti in nikakor ne na opozicionalnem begu, ki mu je bil v pesniški kreativnosti tako pogubno očitan. Torej objektivna strast življenja, ki je mladostno melanholijo kmalu zamenjala s pesniško iztočnico poltnosti, zmagovalni lirski utrip revolucije in svobode pa do surovosti de-

humanizirala z naturalističnimi opisi osvobajanja posameznika. Tudi Rojeva depoetizacija sloga se je idejno razvijala; pesniško formo brez večjih odstopanj je kmalu stabiliziral na sonet (prim. cikel *Obrežje mladosti*), metaforično pa je podlegel tudi Balantiču (cikel *Razsuti*

P
A
T
E
T
I
C
N
I

P
O
E
M

J
E
R
N
E
J

R
O
J

P
O
M
L
A
D
N
I

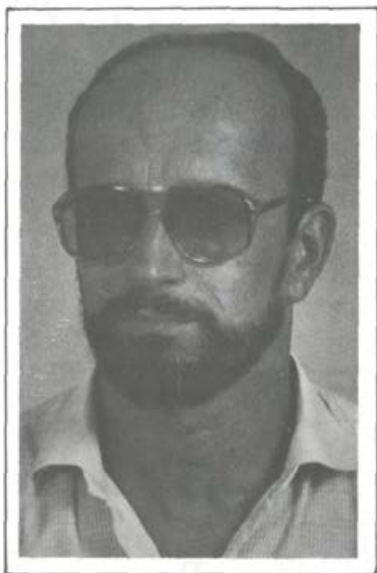
P
O
E
M

lasje in *Težka jesen* v zb. *Heroika*, 1953), čeprav brez globljih idejnih spodbud. Sorodno Balantičevi, sicer časovno nekoliko oddaljeni esenci in usodi, se je tudi okoli Roja ovil previdni molk. - Pesmi pisal v slovenskem in nemškem jeziku. V nemščino v zadnjih letih prevajal tudi Prešerna. - (*Ist)

LIT: I. Stropnik: *Antološki sonetizem Jerneja Roja*, ŠR 8/1992; B. Paternu: *Lirika, v: Slovenska književnost 1945-1965*, 1967; P. Ovsec: *Umrli je pesnik. Zadnje srečanje ...*, Delo (KL) 15. 9. 1988; I. Stropnik: *Šaleški ibidem I. (ant. pesnjenja na Šaleškem)*, 1990 (izbrani pesn. cikli: *Bodi pesem, Moj bojni konj, Volčje češnje, Škrlatna preproga, Ples s sabljami*); v H 11/ŠR 9 obj. cikli: *Obrežje mladosti, Popotnika v jutro, Razsuti lasje*).

KORUN, Borut,

r. 2. jul. 1946 v Ljubljani. Pisatelj - potopisec in publicist; stomatolog, zaposlen v ZD v Šoštanju. Živi v Lipju (Vinska Gora) pri Velenju. Vnuk glasbenika in skladatelja F. K. - Koželjskega. Osnovno šolo in gimnazijo končal v Celju, v Ljubljani doštudiral stomatologijo in vpisan na etnologijo FF poslušal štiri semestre predavanj. Veliko potoval: v Grčijo, Turčijo, Španijo, Italijo, Francijo, Severno Afriko ipd. Večkrat potoval po Latinski Ameriki, prvič l. 1977 (Mehika in Gvatemala; 1982 v Kolumbijo, Ekvador in Peru itd.), potoval v dežele Bližnjega vzhoda, v Sirijo, Libanon, Izrael, Irak, Egipt, v severnoafriške države, Tunis, Alžirijo, Maroko, tudi v Iran, Afganistan, Pakistan, Indijo itd. Plod njegovih potovanj so številni potopisi, objavljeni časopisno, revialno in knjižno. Prve potopisne objave v *Šaleškem rudarju*, v *ITD*-ju, *Delu* in *Planinskem vestniku*, kasneje največ v *Obzorniku* (PD), kjer "začetnik izvirnega potopisja". - L. 1987 obj. potopisni prvenec *Kondorjev klic* (Kolumbija, Ekvador, Peru) in istega leta potopisno knjigo *Reke, soteske, brzice* (spusti s kajakom po domačih in tujih vodah). L. 1992 obj. tretja potopisna knjiga *Stopinje boga Atona* (Egipt, Izrael, Sirija, Turčija idr.) in l. 1993 četrta - *Kača in jaguar* (Južna Amerika). - Korunove potopise odlikuje

enciklopedično znanje (izvrstno poznavanje geografije, zgodovine, arheologije in etnologije) in izrazit intelektualizem, za potopisno zvrst ustrezno podrejen estetiziranju in literarnemu oblikovanju snovi. Njegov potopisni jezik je plastičen, poljuden in sprejemljiv za najširši krog bralstva. S potopisi posega po najrazličnejših znanjih, zato so njegova videnja posameznih kultur nakazana avtentično in strokovno interpretirana. Dragoceno je tudi Korunovo fotografsko dokument. gradivo. - (E. Ce./*Ist)

LIT.: E. Cesar: *O potopisih B. Koruna*, v: *Kača in jaguar*, 1993; Z. Šmitek: B. K.

LANC, Aladin, roj. 21. jan. 1917 v Pulju, u. 2. nov. 1990 v Kamniku. Pesnik, pripovednik, ak. kipar in slikar - akvarelist. Ljudsko in meščansko šolo končal v Šoštanju. L. 1934 nadaljeval šolanje na kiparsko-rezbarskem oddelku Državne tehniške srednje šole v Ljubljani in se l. 1937/38 vpisal na kiparski oddelek UA v Beogradu (vojna mu je l. 1941 onemogočila zaključek študija). Vrnil se je v Šoštanj, kjer bil prisilno mobiliziran na delo v Teznu pri Mariboru, od koder pobegnil na Koroško. L. 1942 v Gradcu obiskoval kiparski oddelek Visoke šole za umetno obrt in bil kasneje slušatelj na dunajski AUU (grafični oddelek). Po vrnitvi l. 1945 pričel delovati pri ljudski

prosveti v Celju - pri Narodnem domu v Celju bil referent za kulturo, kjer so uprizorili njegovo pesnitev *Živa kri* (1945). - Jeseni 1945 se je zaposlil na nižji gimnaziji v Šoštanju in leto zatem poskušal nadaljevati študij na novoust. AUU v Ljubljani, vendar se je zaradi drugačnih študijskih konceptov vrnil v Beograd in l. 1947 končal pred vojno začeti študij. Težke razmere so ga od kiparskega in literarnega dela vseskozi silile v pedagoški poklic. L. 1948 se je preselil v Ljubljano, kjer nadaljeval pedagoško delo. L. 1956 se je preselil iz Lj. v Kamnik, kjer vse do l. 1975, ko se je invalidno upokojil, poučeval na tamkajšnji gimnaziji lik. vzgojo. - Lančevo primarno umetniško izražanje je bilo kiparstvo in slikarstvo, vendar se je literarnemu

ustvarjanju prav tako intenzivno posvečal; "lirična izpoved se je stapljala z impresivno panoramo njegovega akvarelnega slikarstva, ki ga je poleg kiparstva mojstrsko oblikoval" (M. Sedonja). Poleg pesmi pisal tudi kratko prozo in objavljaj v: *Obzorjih*, *Besedi*, *Obrazih*, *Borcu*, v zadnjih letih največ v *Obzorniku* (v večini tamkaj obj. novel obuja spomine na mladost v Šoštanju; gl. obj. Lančevih novel v *Obz.*: 1/1983 (*Pesnik*); 11/1983 (*Ob slovesu*); 3/1984 (*Srček*) 10/1984 (*Vajenec Smiljan*); 3-4/1986 (*Obešenec*); 7-8/1987 (*Ob kavici*); na naslovnica revije *Obzornik* veliko reprodukcij Lančevih akvarelov). Za literarno delo prejel več nagrad; nagrajeni pesmi: *Pletem jopič* (1947, gl. obj. v *Obz.* 12/1984) in *Trstu* (1947). Izdal dve pesniški zbirki: *Šatulja utrinkov* (1987) in *Cvetovi košenin* (1989). Za obj. pripravil zbirko kratke proze *Svetline in temine* (rkp.) ter pesnitev *Moja dolina* (rkp., Kamnik). V *Kamniškem zborniku* obj. posnitev *Vojna*, po kateri je M. Ljubič posnel žanrski film. Novela *Bolnik* je Lančevo zadnje (v rkp. dokončano) delo (napis. 1990.) - V Šoštanju (1946) in Celju (1947) je A. Lanc imel prvi kiparski razstavi. V Šoštanju se je kot akvarelist predstavil l. 1962 in 1965 ter v Velenju l. 1981. - (*M. Se./Ist*)

LIT.: M. Sedonja: *Aladin Lanc, monografija*. Kamnik, 1993; I. Stropnik, v: *Šaleški ibidem I. (predstavitveni izbor Lančevih pesmi)*.

MLINŠEK, Fran,

r. 17. sept. 1890 v Gornjem Do-
liču, u. 29. sept. 1973 v Velenju.
Zapisovalec narodnega blaga in
narečnega besedja, ljudski pes-
nik, lokalni kronist in publicist;
učitelj in pionir knjižničarstva v
Velenju. Ljudsko šolo obiskoval v
Velenju, l. 1908 končal gimnazijo
v Celju in l. 1912 učiteljsiše v Lju-
bljani. Kot osnovnošolski učitelj
služboval v Slovenj Gradcu in v
bližnjem Šmiklavžu ter na Poni-
kvi (tudi šolski upravitelj). L.
1925 postal stalni učitelj na
(takratni edini) velenjski osnovni
šoli, kjer l. 1934 ustanovil prvo
javno knjižnico v Velenju in jo
vodil do l. 1962 (gl. Kronološki
pregled ob 140-letnici organizira-
nega knjižničarstva na Šaleškem).

Bil poverjenik Prešernove družbe in vnet čebelar (l. 1928 ust.
velenjsko podružnico Čebelarkega društva za Slovenijo). L. 1941 po-

stal šolski upravitelj; po 39 letih poučevanja upokojen l. 1950. - Poleg vzpostavitve prve javne knjižnice v Velenju, ki je prispevala k porastu bralne kulture na Šaleškem, je Mlinšek opravil veliko delo kot zbiralec šaleškega ljudskega blaga (vrače, običaji, navade, šege, ljudsko znanje itd.) Za zbiranje ga je navdušil V. Möderndorfer (precejšnji del Mlinškovih etn. in slovstvenofolklornih zapisov obj. v svojih delih *Verovanja, običaji in uvere Slovencev II in V*, Lj. 1946 in 1948; *Ljudska medicina na Slovenskem*, SAZU, Lj. 1964). Mlinšek je narodno blago zbiral (v letih 1930-1955, vendar večina zapisov nastala do l. 1936) z željo po domoznanski čitanki z gradivom iz Šaleške doline, uporabno za šolo in širše (zbirka zapisov obsega 80 rkp. zvezkov). Dobršen del njegovega ljudskega blaga predstavljajo (pri)povedke ter narodne oz. na Šaleškem znane in péte ljudske pesmi. Zapisoval jih je iz različnih virov: največ iz ustnih, pisane predloge so mu bile predvsem t. i. kmečke knjige oz. domače zbirke pesmi, odkrite po okoliških vaseh. - Pesniško je Mlinšek zanimiv tudi z avtoriziranimi priložnostnimi verzifikacijami; spesnil nekaj posrečenih slavnih pesmi, verzificiranih kronik in kozerij. - Obsežno Mlinškovo rkp. zapuščino sta l. 1991 pregledno uredila in knjižno predstavila J. Hudales in I. Stropnik (*Mlinškovo berilo*, 1991). Mlinškove rkp. zvezke hrani Muzej Velenje. - (*Ist)

LIT.: J. Hudales, I. Stropnik: spremne besede v: *Mlinškovo berilo* (izbrani etn. in slovstveni zapiski), ŠR 7/1991.

MUSI, Peter,

r. 26. jun. 1799 na Vranskem (sin posest. J. Mussija in Ane, roj. Treboutz), u. 6. mar. 1875 v Šoštanju, kjer preživel večino svojega življenja (53 let). Strokovni pisec, publicist, tudi pesnik in knjižničar; učitelj in sadjar. Učiteljski tečaj končal v Celju in l. 1819 potrjen za učitelj. pomočnika. Pred prihodom v Šoštanj služboval (1819-20) v Šmarju pri Jelšah in Škocjanu pri Dobrli vasi (na Kor.). - L. 1822 opravil izpit za mešč. šolo in bil nameščen za začasnega učitelja in organista v Šoštanj, kjer l. 1823 potrjen za rednega učitelja, l. 1827 z odlokom lavantin. škofij. konzistorija ime-

NAVOD

V' BRANJE

S A

M L A D O S T

NEDELSKIH ŠOL.

V' ZBILI, 1832.

Na prodaj per Joshefu Gajgerju.

novan za »vzglednega učitelja« in l. 1870 za nadučitelja. Upokojen l. 1872. Za vsestransko napredno delo prejel več priznanj in odlikovanj, mdr. l. 1871 »zaslužni križec s krono«. - Musi veliko postoril za pedagoško teorijo in prakso. Njegovo delovno področje, kamor je širil Slomškovo napredno misel, je sodilo pod lavantinsko škofijo. Slomšku je sledil ideološko, širil njegove ideje in bil njegov sodelavec pri pisanju slovenskih učbenikov (zanj zbiral gradivo za "Malo berilo za pervošolce", 1852, idr.). Musi prvi med slovenskimi učitelji napisal slovenski abecednik (*Navod v branje za mladost nedelskih šol*, 1832 in več izdaj), pionirsko delo t.i. *glaskovanja* - bralnega pouka po črkovalni metodi (poleg abecednika v *Navodu* tudi zgledi za pisanje, čitanje, računanje in nekaj beril; v 2. izdaji že priporočal za začetno čitanje glaskovanje). Veliko dopisoval v *Novice* (1844-46) in poročal iz Šoštanja o živahnih sejmi, delitvi goveje živine, raznih krajevnih dogodkih ipd. V *Drobtinicah* (1848) obj. članka *Pokrajški rajting iz glave* in *Pokušne za nedeljske šolarje*; l. 1851 izšla njegova stenska začetnica in l. 1852 "*Slovkovar*" - slovenska začetnica za slovenske šole. V l. 1852-57 obj. v *Šolskem prijatelju* pedagoške članke (za lepo branje, pisanje in narekovanje). - Kot pesnik deloval priložnostno; znane so njegove verzif. modre misli (po zgledih ljudskih pregovorov), npr. *Žlahtne jagode lepih navkov*, vpletene v berilo *Navoda* (1832); l. 1848 pesniški nekrolog *Počivnica F. Karku, šoštanjskemu župniku* idr. - Musi ustvarjal v pred- in pomarčnih razmerah ter s svojimi deli prispeval k slovenskim "revolucionarnim" vzponom: najsibo pri začetkih slovenskega hranilništva (1844 ustanovil prvo šolsko hranilnico na Slovenskem) ali v prizadevanjih za pravice materinščine, čemur v prid mdr. l. 1854 v Šoštanju ustanovil prvo javno knjižnico (s tem začetnik org. knjižničarstva na Šaleškem), se angažiral pri nedeljskih šolah (vrsto let opravljal elementarni pouk za mladino in ob nedeljah ponavljalni pouk za odrasle) ter v ta namen napisal že omenjeni *Navod*. Še posebej dragoceno je njegova delo *Vodba modrega kmetovanja po Koroškem, Kranjskem in Štajerskem*, ki so ga v letih 1854-1866 na Dunaju večkrat ponatisnili. - Kot praktik-metodik se je uveljavil na področju sadjarstva in nazornega pouka ter bil publicistično zelo dejaven na razl. področjih kmetijstva; v *Šolskem prijatelju* obj. (v nadalj.) *Kratek poduk o sadjereji sešobno za šolsko mladino* (1854/55); v *Drobtinicah* izhajali nj. sestavki iz živalstva (*Pokušne za nedeljske šolarje*, 1848, idr.). Bil član c. kr. kmetijske družbe v Gradcu in vrtnarske družbe na Bavarskem. - (*Lit*Ist*)

LIT: P. M., SBL II, 184-85; I. Andoljšek: P. Musi., *Sodobna pedagogika* VII/1956, št.7-8; I. Stropnik: Musi/Musijevo berilo (fragm., 1-3), NČ 1994.

OŠTIR, Karel, r. 13. okt. 1888 v Arnačah pri Velenju, u. 27. dec. 1973 v Ljubljani. Lingvist. Gimnazijo obiskoval v Celju in Mari-

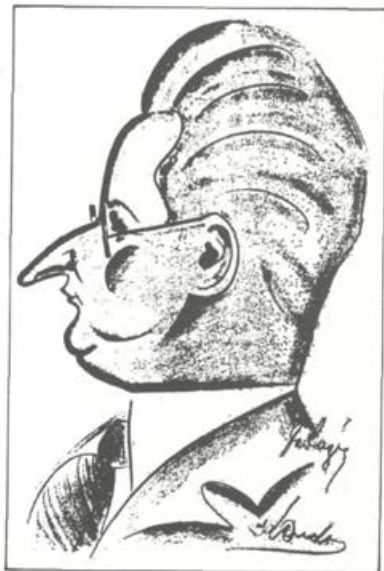

boru, kjer l. 1909 maturiral ter se posvetil študiju jezikoslovja v Gradcu; tam doktoriral l. 1918 z disertacijo *Herkunft des indogerm. langvokalischen Intransitivs*. Študijsko se je izpopolnjeval najprej v Petrogradu in v Londonu, po promov. (dr. phil.) pa v l. 1918-22 na Dunaju. L. 1922 na FF v Lj. postal docent za primerjalno indoevropsko jezikoslovje in l. 1932 redni profesor; 1933-34 tudi dekan. Od l. 1953 član SAZU (l. 1958 se je tej časti odpovedal), svetovno priznani lingvist. - Dr. K. Oštir se je v jezikoslovju ukvarjal z razmerjem slovanske akcentuacije do baltiške in z alarodščino. V domači in tuji znanstveni periodiki objavil prek izdal dve samostojni knjigi. - K. Oštirja gl. v *SBL II*, 238.

trideset jezikoslovnih razprav ter Obsežno jezikoslovno bibliografijo (Povzeto po n. d.) - (*Lit*Ist*)

RAVLJEN, Davorin,

r. 7. nov. 1898 v Šoštanju, u. 26. jun. 1965 v Ljubljani. Pisatelj, pesnik (ps. T. Ravljan), prevajalec in publicist - novinar. Osn. šolo obiskoval v Šoštanju, gimnazijo končal v Celju (maturiral l. 1916) in v Zagrebu (1918-22) študiral pravo. Nato kot novinar služboval pri *Jutru* (1922-45), *Slovenskem poročevalcu* (1945-48) in *Tovarišu* (1948-54). Upokojen l. 1954. - V mladosti pisal pesmi (že kot gimnazijec bil član kluba Kondor in z obj. sodeloval v *Savinji*). Prva pesniška objava v *LZ* (*Jesensko jutro*, 1916). Pesmi, proza in prevode objavljali v najrazl. slov. književni in priložnostni periodiki (največ v "Razgle-

dniku" Jutra, 1943). Kot publicist pisal za razl. časopise o domačih in tujih kulturnih dogodkih. - V slov. leposlovje vstopil s pripovednimi deli. V socialnem romanu *Mrví ognjenik* (1944) opisal domači Šoštanj in svet pod Smrekovcem pred II. sv. vojno. Ravljenovo pripovedno delo je raznovrstno; pisal je povesti (*Tulipan*, iz življenja westfalskih Slovencev, 1932), obvladoval potopisni žanr (*Pot k mrtvim bataljonom*, zapiski s potovanja od Sušaka do Krfa, 1936) ter se poskusil celo v anekdoti in humoreski (*Zgodbe brez groze*, novele, 1937); *Črna vojna* (kronika judenburških dogodkov, 1938). V mladinsko slovstvo prispeval knjige *Jelarjevi čuvaji* (1929), *Šimej in roža* (1933) ter *Grajski vrabec* (zgodba v verzih, 1938). - Obsežno je Ravljenovo prevodno delo; prevajal iz ruščine (Avdijenko, Beljajev, Puškin), srbsčine in hrvaščine (Nušić, Čopić, Šimunović, šenoa idr.), iz makedonščine (Vlahov) in nemščine (Feuchtwanger, Hofmann, Lewinsohn). Kot publicist in prevajalec večkrat podpisan s psevd.: Valjuh, Pavel Drob-tina, Tone Brezar, Martin Letopisec, T. Gradar idr. (*Povzeto po SBL*). - (*Lit/*Ist*)

LIT: SBL II, 39. - Gl. v ant. Šaleški ibidem I. (ur. I. S.) obj. Ravljenove pesmi.

REZMAN, Peter,

r. 21. okt. 1956 v Celju; živi v Gabrkah pri Šoštanju. Pesnik, tudi prozaist, dramatik in publicist; kulturnik in politik. Osnovno šolo obiskoval v Šoštanju, srednjo elektro šolo končal v Velenju (elektroteh-nik). Več let bil zaposlen na RL Velenje, od l. 1990 zaposlen v politiki in okoljevarstvu - Prva lit. generacija velenjskih hote-njevcev; bil urednik lit. glasila *Hotenja* in njegovih publikacij, sredi 80-ih vodilni akter šal. lit. združenja, tudi njegov pred-sednik. V Gabrkah vrsto let organizator in kreator kulturne-ga življenja; ustanovitelj Kultur-nice. - Prve R. pesmi (obj. v lokalnem glasilu *Rudar/Informa-tor*) obravnavajo socialno tematiko iz življenja velenjskih rudarjev in jo realistično (pesmi *Šiht*, *Izpoved*, *Knapovska brez metafor* itd.), deloma refleksivno ubesedujejo (pesmi *Skala*, *Matejeva smrt*, *Kora-*

čnica idr.). Medtem ko v prvi zbirki *Pesmi iz premoga* (1985) še razvija tip izrazito humanistične lirike (obsežen izbor R. pesmi uvrščen v ant. *Slovenske rudarske pesmi*, 1983), se v kasnejših t.i. »delavskih pesmih« odloča za lirsko dehumanizacijo (podzemna tema je zamenjana z nadzemnim obsojanjem zbirokratiziranega blišča, verz mu postaja razvezan; z močno ironijo, črnim humorjem, jedkim sarkazmom in deloma tudi zabavljasko angažiranostjo je aktualizirana družbena opurtunost (prim. pesmi *Konji*, *Oseminšestdeset*, *Cipa*; *Točno to*, *Pride delavec v Cankarjev dom*). V 80-ih veliko objavljaj v sln. revialnem tisku (*Mentor*, *Mlada pota*, *Katedra*, *Obzornik*, *Hotenja* idr.) in sodeloval na lit. srečanjih. Znale so tri redakcije *Delavskih pesmi*, (rkp. 1983/84, razširjeno 1986 in 1990), ki jih je v tipkopisih razširil med prijatelje; l. 1991 iz tega opusa (skupaj s slikarjem A. Krevzlom) obj. izbor v bibliof. *Fragmentih: Črno in črno, rdeče in rdeče, zeleno in zeleno* (izbor I. Stropnik). Neobjavljena je njegova pesn. zbirka *Fuga v križu/Žica* (nove pesmi, rkp., 1992/93). Sodeloval v pesniški antologiji *Šaleški ibidem I.* (ŠR 5, 1990). Revialno objavljaj tudi poezijo za otroke (H 8-9.5, 1987/88) in kratko prozo (*Mentor*, *Rudar/inf.*, *Rast/NČ* idr.). Eksperimentalne prozne nastavke, ki z veliko mero ironije izčrpavajo avtorjevo ogroženost in se prepletajo s kronološko verzifikacijo, (post)modernizem pa uresničujejo zgolj z jezikovno igro, je objavil v knjižici *Kronologija neuspeha ali Peter Rezman ni lastnik krčme Kiril Lajš* (1985). Z dramskim besedilom se je opazneje oglasil enkrat: igra *Ogledalce* (obj. v: *Mentor* III/10, 1982 in redigirana v: ŠR 6/H 10, 1990, upr. AGV, 1994). - Publicistično obravnava predvsem ekološko problematiko; skupaj z V. Gošnikom soavtor zbornika *Dvignjeni zastor* (knjižno obj. izbrane časopisne polemike v NČ, 1989). - (*Ist)

LIT: ocene lit. objav v *Mentorju* 1982-1989; I. Stropnik: *Šaleški ibidem I.* (ur.), ŠR 5, 1990; isti: *Pogovori z viri in literaturo*, rkp., DaKV, 1994.

STROPNIK, Ivo, r. 3. avg. 1966 v Celju. Pesnik (ps. Spiritus), literarni publicist in urednik (ps. Toni Prosivk, Timijan Slovenšek/Slemenšek; avt. ozn.: *Ist). Osn. šolo obiskoval v Šoštanju, rudarsko tehnično končal v Velenju, nato študij slovenistike (slovenski jezik in književnost) na FF v Ljubljani. Do l. 1993 živel na Ravnah pri Šoštanju, zdaj v Velenju (zaposlen pri KC Ivana Napotnika). V Velenju bil več let urednik lit. almanaha *Hotenja* in njegovih publikacij; sodelavec in urednik pri *Šaleških razgledih*. - Stropnikova poetika izhaja iz primarnega lirizma (prve pesmi obj. v *srednješolskih glasilih*, *Rudarju/Informatorju*, *Mladih potih*, *Mentorju*, *Obrazih*, *Katedri*, *Odsevanjih*, *Rasti/NČ*, *Hotenjeh* itd.). - Knjižni prvenec *Zlati metulji* (1984, dijaška pesmarica). Iz kajkavščine prevedel pesmi A. Srnel (*Lozna slika vu špiглу/Motna slika v zrcalu*, 1989). V njegovem

dosedanjem ustvarjanju prelomna zbirka *Podtalnica* (pesn. didaskalije, Lj. 1991). Izbor: *Redčena konjenica* (fragmenti, skupaj s slikarjem P. Matkom, 1991). S pesn. zb. *Skrivalnica v očesu - "asimilacija Grka"* (1993) povzema heraklitsko misel in starožitno filozofijo ter se prepoznavno vključuje v sodobno generacijo mlade slovenske poezije. - V rkp. pesn. zb. *Lastna imena mojega doma* (1994). Dve rkp.-bibliof. izdaji: **Snežne maše** (izbor pesmi, 1993), **Visoka pesem mojemu mestu** (pesnitev, 1994). Poezijo objavlja v slov. knjiž. periodiki (*Dialogi*, *Sodobnost*, *Celovski zvon*, *Primorska srečanja*, *novom. Rast* itd.), tudi časopisne objave: lj. *Dnevnik* idr.) ter v v radijskih lit. oddajah (Lj.). - Stropnik vnaša v poezijo prvine dramskega jezika; na besedilni ravni je razviden pesniški lingvizem, narativnost, eksperimentalna igra, interpersonalnost in imaginacija; klasični intimizem nadomešča s podvojeno subjektiviteto in scenarično-didaskaličnim upesnjevanjem stiske jezika, starožitnosti in nacionalnih zgodovinskih tem (mdr. pesniško vprašanje naroda ipd.). Najpogostejša oblika mu je modificirani sonet s sentenčnim verzom. Na njegovo liriko močno vplivala starogr. filozofija in novogr. liriki, v slov. prostoru pa zlasti smer M. Dekleva. - Sodeloval v antolog. *Slovenske rudarske pesmi* (1983), *Grana koja maše* (pregled haiku pesn. u Jug., Požega 1991), *Šaleški ibidem I.* (ur., 1990), *Slavica international* (v angl. prev. A. Skubic, Lj. 1991/92). - Njegovo pesem *Samo še ena roža* uglasbil R. Kamplet (APZ 1993). - V okviru nastajajoče študije *Šaleška v razvoju slovenskega slovstva, jezikovni, knjižni in gledališki kulturi* obj. antologijo pesnjenja na Šaleškem (*Šaleški ibidem I.*, 1990) in pregled ustvarjanja lit. generacije velenjskih hotenjevcv (**Hotenja 10**, 1990); skupaj z J. Hudalesom **Mlinškovo berilo** (etn. in slovst. zapiski, 1992); **Preljuba talija Velenjska** (skupaj z D. Kljajičem, 1992). - Soavtor in stilizacija monografije *Velenje* (1992) ter soavtor monografije *Kajuh - pesnik vseh štirih letnih časov* (1994). Publicistično se posveča šaleški slovstveni preteklosti. V tedniku *Naš čas* obj. domoznansko-kulturološka razmišljanja (serija člankov v stolpici 63320, 1994). Pobudnik in avtorski začetki šaleškega biografskega leksikona. - (*Lit*)

LIT.: T. Pretnar, M. Vincetič, G. Gluvič idr., *ocene lit. objav v Mentorju*, 1983-1989; M. Kos, *Motivno-tematski razpon S. poezije*, RaS, 1991; T. Pretnar, *spr. b. k Podtalnici*, 1991; D. Poniž, *Delo/KL* 24. 6. 1992; P. Semolič, *Podtalnica vre na dan*, *Prim. srečanja XVII/128-129*, 1992; *Dnevnik* 25. 6. 1991; T. Čater: *Pesniške strategije in taktike I. S.*, *spr. b. k pesn. zb. Skrivalnica v očesu*, 1993.

ŠILIH, Gustav, r. 31. jul. 1893 v Velenju (graščinskemu oskrbniku Lovru in Poloni, r. Silovšek), u. 24. nov. 1961 v Mariboru, kjer preživel večino življenja. Mladinski in pedagoški pisatelj, tudi pesnik (ps. Gustav Graščan). Osnovno šolo obiskoval v Velenju, nato v

privatni nižji gimnaziji; l. 1912 maturiral na učiteljskišči v Ljubljani. Med 1. sv. vojno ranjen na soški fronti, l. 1918 Maistrov borec. Po vojni poučeval v Celju in Mariboru. Med študijem se je strokovno izpopolnjeval na Dunaju, v Ženevi in Zagrebu, kjer l. 1928 dipl. na VPŠ iz pedagogike, psihologije in nemškega jezika s književnostjo. - Med NOB v nemškem ujetništvu. Po osvoboditvi bil predsednik Zveze pedagoških društev Slovenije; do upokojitve (1950) profesor in ravnatelj (1945-46) mrb. učiteljskega. Na področju pedagogike, zlasti pa didaktičnega pisanja oral ledino in populariziral napredne ideje. Je avtor številnih del, ki sodijo med najvišje dosežke slovenske pedagogike: od l. 1925 dalje obj. deset knjig (med najbolj znanimi *Vzgoja naših otrok*, 1955, in *Očrt splošne didaktike*, 1961); nad 60 obsežnejših in okrog 300 krajših razprav ter člankov. Veliko se je ukvarjal z utemeljitvijo domoznanstva v osn. šoli. - Uredniško delo: 1925-31 urednik *Pedagoškega zbornika*, 1937-39 urejal *Roditeljski list* idr.

Šilihovo leposlovno delo predstavljajo mladostne pesmi, dvoje knjižno obj. pripovednih del (mladinska povest in roman), eno dramsko delo ter literarna zapuščina manjšega obsega (rkp. povesti, fragmenti dveh kratkih proz in nedokončanega romana). - Nekaj mladostne lirike pod ps. G. Graščan obj. v *Domačem ognjišču* (1941); v razpoloženjskih pesmih z znanim motivno-tematskim razponom zakasnelega murnovskega impresionizma in tradicionalno urejenim verzom obvladuje mehke ritme in slika mladostno melanholijo. Naravna lirski danost je v nekoliko drugačnem kontekstu z nekaj lirskimi vložki prisotna tudi v mladinski povesti *Nekoč je bilo jezero* (dolinska bajka, 1921). Pri pisanju svojega proznega prvenca (delo z izrazito didaktično noto) se je zgledoval pri starejših leposlovnih virih, predvsem v povestih B. Veneda in romanu F. S. Finžgarja "Pod svobodnim soncem". V stilu netrivialne indijancarice je otroškemu naslovniku skozi enajst poglavij približano slovensko zgodovinsko poročilo o času Vitogojevega junaškega uničenja starorimske Celeie, iz 7. st., ko smo Slovenci živeli v skupnosti zadrug. Za povest fiktivno najdena lokacija Šaleške doline z jezerom, v katerem biva mitični, v pastirskega Velesa vernim Zaleščanom smrtonosni pozoj, ki ga na

predlog Stojana Samostala pokončajo z izsušenjem jezera, Stojan pa z dejanjem preneha biti izobčenec združne skupnosti -, so osnovni elementi povestne fabule, po kateri je mladi bralec nekaj desetletij nazaj rad posegal, v lokalni (šaleški) recepciji pa je povest postala slovstveni vir zgodovinskim in etnološkim interpretacijam (npr. za etimologijo imena Velenje: Volos/Veles, Zalesje itd.). - Kasnejša didaktična načela kažejo Šiliha kot esteta, ki je na področju mladinske literature zahteval umetniško kvaliteto in učinkovito vzgojno moč ter se upiral trivialnemu trgu (o tem tudi pisal). - Izkušnja prve svetovne vojne mu je narekovala dramo *Kaverna* (1932) iz življenja na fronti (v sezoni 1931/32 4-krat upriz. v mrh. gledališču). - (Naj)več literarnega priznanja je požel z mladinskim romanom *Beli dvor*, knjižno obj. l. 1938 v prepričanju, da je ustvaril tip naravnega vzgojnega romana. Strokovno poglobljen v otrokovo psiho (- Lovrekov boj za izgubljeno domačijo na podeželskem Zalesju -) je napisal avtobiografsko začuten mladinski roman, ki osredno dokumentira slovenski narodnostni boj in narodno odpadništvo na Štajerskem ter divje socialne razmere in germanizacijo Šaleške doline v času pred prvo svetovno vojno. (S knjigo si je Šilih nakopal tudi resno pozornost gestapa, saj je bila knjiga na okupatorjevem spisku vandalskega uničevanja po Štajerskem. Roman kasneje izšel tudi za slovenske izseljence v Ameriki.) - Šilih se je ob svojem obsežnem pedagoškem delu kasneje še skušal posvetiti pripovednemu pisanju; tako ga kaže literarna zapuščina, ki ohranja nekaj proznih nastavkov (pravljica, povest) in nedokončani mladinski roman o velenjskih rudarjih (*Grbavi plemič* idr.) - (*Ist)

LIT: F. Dobrovoljc: G. Š., SBL III; I. Stropnik: Gustav Šilih - obujena pedagoška in slovstvena podoba (sp. zapis ob 30-letnici smrti), *Naš čas* 21. in 28. nov., Velenje 1991.)

UREK (Uregg), Andrej, r. 28. mar. 1794 v Kapelah pri Brežicah, u. 6. dec. 1855 v Škalah pri Velenju. Pesnik. Gimnazijo obiskoval v Celju (1810-1814), nato študiral v Celovcu filozofijo (1814-1816) in teologijo (1816-1820); v duhovnika posvečen l. 1820. Kot kaplan služboval v številnih slov. krajih, nazadnje od l. 1835 do smrti župnik, dekan in okrajni šolski

nadzornik v Škalah, kjer l. 1839 zgradil novo šolo ter se kot šolski nadzornik zavzemal za pouk slovenščine in izobrazbo narodnih učiteljev. Bil prijatelj škofa A. M. Slomška; širitelj njegovih idej in sodelavec pri šolskem delu. L. 1848 kandidat za državni zbor. - Pesmi ga kažejo kot spretnega pevca-pesnika. Dve njegovi pesmi (*Mertvišče*, *Puščavnik*) obj. M. Ahacel v zbirki *Pesmi po Koroš. ino Štajer. znane* (Celovec, 1833, 1838). Posmrtno bila v Drobtnicah (1858) obj. nj. pesem *Nevarna pot*. (Povzeto po SBL). - (*Lit/*Ist*)

LIT.: SBL III, 304; - navedene Urekove pesmi obj. v *Šaleški ibidem I.* (ur. I. S.), ŠR 5, 1990.

VOŠNJAK, Josip,

r. 4. jan. 1834 v Šoštanju (usnjarrju in posestniku Mihaelu ter Jožefi, r. Krischan/Križan), u. 21. okt. 1911 na Visolah pri Slov. Bistrici. Pisatelj (ps. J. Skalec, J. M. Dravinjski), dramatik in publicist, tudi pesnik; zdravnik in politik. Osnovno šolo obiskoval v Šoštanju. Gimnazijo prišel v Celju (1843-46) in jo končal v Gradcu, kjer l. 1852 prišel študirati medicino in promov. l. 1858 za doktorja medicine in kirurgije (do takrat se je podpisoval *Woschnagg*). Nato bil nekaj časa zdravnik v Šoštanju (1858-59), zatem v Ljubljani ter kasneje v Kranju (tu se je naučil knjižne slovenščine), Slov. Bistrici in Šmarju pri Jelšah. L. 1872 se je preselil v Lj. Upokojil se je l. 1895 in se preselil na Visole. - Vošnjakovo osrednje delovanje je politično in pisateljsko, oboje tesno povezano s prizadevanji za slovenstvo (prijatelj in sodelavec J. Jurčiča). Bil gospodarstvenik in eden najpomembnejših slovenskih liberalnih politikov svojega časa; državni in deželni poslanec; avtor številnih člankov o gospodarskih in socialnih vprašanjih. Ustanovitelj *Slovenskega lista* (1873-75), ki je pomenil nasprotje B. Novicam. Deloval na gledališkem področju, vključen v čitalniške prireditve; l. 1872 soustanovitelj Slov. pisateljskega društva v Lj. itd. - Slovstveno je pomemben njegov roman *Pobratimi* (1889), enajst dram pa ga uvršča med vidnejše slovenske dramatike 19. st. (z dramo *Lepa Vida*, 1893, ustvaril tip prve sl. realistične meščanske drame). V ljudskih

povestih opisoval zlasti družbene razmere v času narodne prebuje in z vidika vzgoje. Dragoceni so njegovi *Spomini I-II* (1905-1906), ki mdr. pričajo o kulturnozgodovinski podobi Šaleške doline v prejšnjem st. (v drugo izdajo l. 1982 vključeni *Dodatki k Spominom in Južnoslovanski spomini, Moj rojstni kraj* (Sn 1903/4) idr.) - Zgodnja dela: *pesmi* (obj. v SG l. 1865 in B l. 1869; znana V. pesem *Ljubici pod oknom* obj. v Razlagovi *Pesmarici*, 1872; v *Novicah* l. 1865 obj. prigodni pesmi *Volilcem* in *Dr. Razlagu*) ter noveli *Prvi poljub* (SN 1873) in *Na črni zemlji* (SN 1873) idr. - Ob rob k preostali Vošnjakovi slovstveni bibliografiji: - a) pripovedna proza: *Troje angelsko češčenje* (povest, 1886, z njo želel reformirati mohorjansko povest), *Dva soseda* (povest, 1888), *Pobratimi* (avtobiografski roman iz življenja štajerskega meščanstva, 1889), *Obsojen* (povest, 1889), *Ti očeta do praga, sin tebe čez prag* (povest, 1890), *Blagor usmiljenim* (povest, 1891), *Blagor žalostnim* (povest, 1894), *Blagor mirnim* (povest, 1902), *Navzgor-navzdol* (povest, 1909); - b) dramatika: *Pene* (izvirna veseloigra, upr. 1889), *Svoji k svojim* (veseloigra, 1889), *Ministrovo pismo* (veseloigra, upr. 1889), *Ženska zmaga* (veseloigra, 1889), *Lepa Vida* (drama, 1893), *Resnica oči kolje* (veseloigra, 1893), *Doktor Dragan* (polit. drama z biograf. snovjo o L. Tomanu, 1894), *Premogar* (igrokaz s petjem, prva sl. soc. drama, upr. 1894); *Pred sto leti* (slovesna igra ob 100-letnici Linhartove Ž. Micke, napis. 1889, obj. l. 1905), *Oreh* (narodnovzgojna enodejanka, 1896). - *Zbrani dramski in pripovedni spisi /J. Vošnjaka/ I-III*, Celje 1889-1894 (ur. A. Trstenjak): roman *Pobratimi*, drami *Lepa Vida* in *Doktor Dragan*. (Povzeto po SBL). - (*Lit/*Ist*)

LIT.: Kr., Melik: J. Vošnjak, SBL IV (tam nadaljnja bibliografija), 584-88; Leksikon CZ: Slovenska književnost, 1982, str. 390.

Dr. Josip Vošnjak

"DOLINA ŠALEŠKA na slovenskem Štajerju slovi po svojih prirodnih krasotah. Razteza se pod gorovjem, katero loči štajersko zemljo od koroške, katero pa ne loči Slovencev, bivajočih tostran in onstran planine. Vežejo jih isti spomini, isti mili materini jezik in ista sveta vera. /.../ - Iz Šoštanja drži cesta na Koroško čez visoko planino, kjer še rase mecesen, toda kar je bilo visokih in debelih stebel, podrli so jih in zvozili v dolino. /.../ - Navzgor po dolini in po brdih in gričih stojé kmetije, po jedna ali po dve skupaj. Ločijo jih gozdi smrekovi in borovi, nekteri že prav redki, drugi še gosti, priče dobrega gospodarja. Vinska trta tu več ne rodi, sadno drevje pa donáša dovolj sadja. Tudi njive so rodovitne in krme za živino ne manjka." (Ti očeta do praga, sin tebe čez prag, KDM 1890) - /.../ - KDOR NE VERJAME, da je moj rojstni kraj res tako lep in mikaven, kakor sem ga opisal, naj si ga ogleda sam in ne bo mu žal niti pota niti stroškov! (Moj rojstni kraj, Slovan 1904)

Gustav Šilih

"ZALESJE se je nazivala vsa jezerska pokrajina: gosti, z najraznovrstnejšim drevjem divje prerasli smrekovi lesovi so se bočili nad njo v strmih lokih proti nebesnim višavam, nad njihovimi vrhovi pa se je v širokih zamahih nosilo veličastno vršanje, ki se je tu pa tam nagnilo do gladke jezerske površine in pritisnilo nanjo poljub večnosti /.../ Pozoja so Zaleščani ubili, ali njegova kri je po zlobi besov obdržala moč življenja, odtekla je v Hudo luknjo in od tam zastrupljala dolino." (Nekoč je bilo jezero, 1921) - // - "HIŠA JE BILA VSA BELA, po velikosti in zidavi podobna gosposkemu dvorcu; odtot njeno ime Beli dvor. Zdaj je blestela v jutranjem soncu liki plamen in se s svojega vzvišenega prostora bahato ozirala na kadeče se njive, travnike in sadovnjake. /.../ Severno od Belega dvora je sedlast prehod rezal mejo med njo in šumovitim hribovjem, nad katerim se je stopnjema, vendar nezadržano grmadilo skalno pogorje z očitnim kraškim značajem. Proti zapadu je pogled obstal nad dolino, raztezajočo se tja do prvih obronkov daljnih planin, vso posuto s trgi in vasmí, obrobjeno z belimi cerkvami in kapelami. Lovrek je zadihal močnejše, prelepa je bila njegova domačija ..." (Beli dvor, 1938)

Gusti Jirku-Stridsberg

†L. 1918† *“HAERDTLOVI so stanovali na gradu Turnu v Velenju, na zelo prisrčnem viteškem gradu, obdanem z jarkom, s pridvižnim mostom in stolpom. Velenje je bilo oddaljeno dvajset minut z lokalno železnico od naše postaje Turiške vasi. Voz, ki naju je čakal, je bil neprekosljivo oguljen. Za takšne zadeve se Heardtli niso kdove kako menili. [...] Haerdтли niso spadali k visokemu plemstvu, ne k “zgodovinskemu plemstvu”, ki je vendar izhajalo iz križarskih vojn. V plemiški stan so jih povzdignili šele pod cesarjem Jožefom II. - torej proti koncu 18. stoletja - in njihov prvi plemiški prednik je bil cesarjev osebni zdravnik. [...] - Baron Bubi me je zasegel za eno uro, da mi je razkazal grad, ki je bil biser svoje vrste, s samim pristnim pohištvom, gobelini in podobami iz zadnjih treh stoletij [...] Baron Bubi je bil neutrudljiv pri restavriranju umetnin in človeških usod. Zanj ni bilo nobene preteklosti, kar je preteklo, je živelo in kar naj je bilo bivanjsko, bo ostalo vedno.” - [...] - V VELENJU, NEDALEČ OD GRADU TURNA, je stal na skali visoko nad vasjo grad Velenje, ki je pripadal grofu Coroniniju. (“Plemstvo se tu gnete kakor uši na zofi!” je rekel baron Bubi.) Coroninijevi, ki so živeli v Italiji, so Velenje dali v najem svojim sorodnikom Adamovichem.” (Mojih pet življenj, spomini, 1963)*

Davorin Ravljen

“TISTI VEČER, ko se je Jermanov Mirt vrnil, je Štakne iz Belih Vod prodajal dom in zemljo. - Večer je bil oblačen, črn, zdaj pa zdaj je nad višavjem vztrepetala bliskavica. V njenem zelenem svitu se je vsakikrat razodela skromna lepota doline, obdane od zelenega, v noči temnomodrega venca gozdov in hribovja. - Kakor oltar na koncu velike ladje se je pokazal Sveti Križ, vzad visoki Smrekovec kakor njegova opora in tolažnik. [...] †Mirt: † - Tja gor bi poromal, da, k Svetemu Križu, potem dalje na Smrekovec, v jelove gozdove bi zablodil, napil se razgledov, utonil v neskončni planinski tišini, ljudem nepoznan, dober drug samo srni v jelovju in kanji nad Smrekovcem, nikomur v spotiko, le sebi in stvarstvu vdan ...” (Mrtvi ognjenik, 1944)

Prežihov Voranc

"TODA MNOGO LET je minilo in že odrasel sem bil, ko se mi je moja otroška zaobljuba, romati k Belim Vodom, izpolnila. Čeravno sem bil od tistih dob, ko se mi je prvič porodilo hrepenenje po Belih Vodah, prehodil že dokaj sveta, sem se vendar odpravil na pot s takimi čustvi, kakor bi prvič zapuščal naš hotuljski kraj. Zazorjeno življenje se je umaknilo v mladostne sanje in spet so stale pred menoj tiste Bele Vode, katere je moja duša zalivala s svetimi občutki in kjer se razgrinja večna lepota in pravica tega sveta." (Od Kotelj do Belih Vod, 1945)

Oskar Hudales

"Leta 1928! 'IZ GORSKE SAMOTE in tišine sva prišla v mnogo bolj živahen svet, med mnogo več ljudi, čeprav je Šmartno ob Paki bilo vsaj takrat še navadna, nekoliko večja slovenska vas. Mislim, z vsemi tipičnimi značilnostmi slovenske vasi: cerkev, dve prastari, nizki šolski poslopji, dve trgovini, tri gostilne, mesnica. Vse razen šole je za naju, gorjanca, bilo pravo razkošje. Toda največje presenečenje je le bila železniška postaja, od koder sva se večkrat na dan lahko odpeljala v Celje ali Šoštanj. Obe mesti sta bili kakor pred nosom." (Zakaj sem postal komunist, spomini, rkp., okr. 1968)

Dr. Matjaž Kmecl

"TAKŠNI KRAJI SO KOT OTROCI, ki prerastejo hlače, še preden jih pošteno oblečejo: ne vedo čisto, kaj bi sami s seboj, iščejo se, kar naprej je kaj narobe, zraven pa bi radi še ugajali. [...] - Skratka - svet tu zares ni anonimen, še manj anemičen. Takšen ni bil nikoli v zgodovini. Resda je ostajal pomalem v senci celjskih, mariborskih, ptujskih ali celovških dogajanj, toda premogel je dovolj prepoznavno in dovolj stremljivo lastno notranjo moč. Ostajal je samo premalo popisan in znan, obenem pa nekako varno spravljen za hribovji." (Svet tu res ni anonimen, 1989)